

دانشگاه علوم پزشکی تهران
معاونت آموزشی
مرکز مطالعات و توسعه آموزش

برنامه مشاهده آموزش همتایان

راهنمای مدرسان

مقدمه

یکی از وظایف دانشگاه‌های علوم پزشکی توانمند نمودن اعضای هیات علمی به منظور ایفای نقش معلمی ایشان است. از فعالیت‌هایی که در این راستا طی سال‌های اخیر در دانشگاه علوم پزشکی تهران به کار گرفته می‌شود، برگزاری دوره‌های توانمندسازی اعضای هیات علمی در قالب دوره‌های متنوع است. هر چند برگزاری این دوره‌ها می‌تواند در آشنایی اعضای هیات علمی با مهارت‌های تدریس و توانمندی در آن موثر باشد، ولی شواهد موجود از آموزش و توانمندسازی این افراد در سطح فردی حمایت می‌کند. یکی از راه‌های موفق و موثر استفاده از ظرفیت‌ها و تجربیات خود اعضای هیات علمی است. به این معنا که مدرسان با تجربه و موفق در امر تدریس می‌توانند موجب رشد و ارتقای حرفه‌ای همکاران خود شوند. امروزه مشاهده آموزش همتایان به عنوان یکی از اجزای برنامه‌های توانمندسازی یا ارزشیابی اعضای هیات علمی در دانشگاه‌های مختلف دنیا مورد استفاده قرار می‌گیرد.

مشاهده آموزش همتایان⁹ عبارت است از حضور یک همکار متبحر در محیط آموزشی یک عضو هیات علمی و مشاهده عملکرد آموزشی همراه با ارائه بازخورد مناسب. مشاهده تدریس توسط همتایان، امکان ارائه بازخورد تکوینی¹⁰ و سازنده برای رشد و توسعه توانمندی‌های تدریس در عضو هیات علمی را فراهم می‌آورد و شکل‌گیری بازاندیشی¹¹ و تأمل در فرایندهای تدریس را تسهیل می‌کند.

اهداف برنامه

هدف این برنامه، تعیین نحوه اجرای مشاهده آموزش همتایان به صورت شفاف به منظور استقرار و عملیاتی شدن آن در سطح دانشگاه به منظور توانمندسازی اعضای هیات علمی در امر تدریس است.

- آگاهی از نقاط ضعف و قوت تدریس از دیدگاه همکاران

---

⁹Peer Observation of Teaching (POT)

¹⁰Formative

¹¹Reflection

- ایجاد انگیزه در اعضای هیات علمی برای بهبود فرآیند تدریس
- ارتقای توانمندی تدریس اعضای هیات علمی به دنبال دریافت بازخورد
- فرصتی برای استفاده از تجربیات سایر اعضای هیات علمی در خصوص شیوه‌های آموزش و سنجش

ویژگی‌های برنامه

- متولی استقرار برنامه مشاهده آموزش هم‌تایان، واحد توانمندسازی مرکز مطالعات دانشگاه با کمک دفاتر توسعه آموزش دانشکده‌ها است.
- شرکت در برنامه مشاهده آموزش هم‌تایان به صورت اختیاری انجام می‌شود. هر یک از اعضای هیات علمی که علاقه‌مند باشند، می‌توانند وارد برنامه مشاهده آموزش هم‌تایان شوند.
- مشاهده‌گر با هماهنگی قبلی در جلسه آموزشی شما حضور می‌یابد و بر اساس فرم مشخصی که برای ارائه بازخورد تدوین شده است، نتیجه مشاهدات خود در مورد وضعیت تدریس را به صورت مکتوب و شفاهی در اختیار شما قرار می‌دهد.
- منظور از جلسه آموزشی، جلسه‌ای است که با اطلاع قبلی فراگیران طی حداقل یک ساعت برگزار می‌شود. محیطی که در آن تدریس مورد مشاهده قرار می‌گیرد می‌تواند انواع محیط‌های آموزشی شامل کلاس درس، تسهیل در گروه کوچک، آموزش در آزمایشگاه، آموزش در اتاق عمل، راند بالینی، آموزش درمانگاهی و ... باشد.
- استفاده از نتایج این روش به صورت سازنده خواهد بود. به بیان دیگر برای تصمیم‌گیری‌های مرتبط (نظیر ترفیع یا ارتقای مرتبه هیأت علمی) مورد استفاده قرار نمی‌گیرد و صرفاً با روش‌مندی صحیح به عضو هیأت علمی بازخورد داده می‌شود.
- فرم تکمیل شده و موارد مورد بحث نزد شما و مشاهده‌گر باقی می‌ماند و تحویل دفتر توسعه آموزش یا مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه نمی‌شود.

عوامل انگیزشی شرکت در برنامه

- برای شرکت‌کنندگان در برنامه توسط مرکز مطالعات گواهی صادر می‌شود و امتیازات زیر در نظر گرفته می‌شود:
  - تعیین امتیاز قابل مقایسه با فعالیت‌های مشابه در سیستم شعاع
  - محاسبه به عنوان فعالیت‌های توانمندسازی دارای امتیاز در ارتقای علمی بر اساس بند ۲ برنامه جامع توانمندسازی (هر جلسه مشاهده یک امتیاز تا سقف سه امتیاز در سال و ۱۰ امتیاز در کل)
  - معادل‌سازی با تکلیف کارگاه‌های آموزشی مهارت‌های پایه به صورت متناظر
- برای مشاهده‌گران توسط مرکز مطالعات گواهی صادر می‌شود و به منظور جبران مشارکت ایشان موارد زیر در نظر گرفته می‌شود:
  - تعیین امتیاز قابل مقایسه با فعالیت‌های مشابه در سیستم شعاع

○ معادل‌سازی با فعالیت های توانمندسازی دارای امتیاز در ارتقای مرتبه علمی مطابق تبصره سوم بند ۲ برنامه جامع توان‌مندسازی (این امتیاز بدون سقف و با تایید مرکز مطالعات خواهد بود).

- در ضمن با استقرار برنامه مرکز مطالعات نسبت به پیشنهاد سایر موارد تشویقی اقدام خواهد کرد

فرایند برنامه

۱. اگر خواهان شرکت در برنامه هستید، قسمت اول فرم درخواست را تکمیل کنید (پیوست ۱۰). فرم را به صورت حضوری یا از طریق ایمیل به دفتر توسعه آموزش دانشکده/بیمارستان ارسال نمایید. به منظور سهولت کار بهتر است که حداقل دو تاریخ پیشنهادی کلاس خود را برای مشاهده ذکر کنید. می‌توانید از فهرست مشاهده‌گران حداکثر دو نفر را برای فرایند مشاهده پیشنهاد دهید. مشاهده‌گران از بین منتخبان جشنواره آموزشی ابن سینا، حائزین رتبه‌های برتر در ارزشیابی یا هیات علمی شاخص در تدریس موفق و موثر انتخاب و برای شرکت در این برنامه توجیه شده‌اند.

نکته ۱: این فرم از وب سایت مرکز نیز قابل دسترسی است.

نکته ۲: انتخاب مشاهده‌گر بر اساس نظر خود شما از میان فهرست موجود صورت می‌گیرد و می‌تواند خارج از رشته تخصصی شما باشد.

۲. پس از هماهنگی با مشاهده‌گر مربوطه زمان و مکان جلسه مشاهده (طبق قسمت دوم پیوست ۱۰) تنظیم شده و به اطلاع شما می‌رسد.

نکته: توصیه می‌شود که قبل از جلسه مشاهده، با استاد مشاهده‌گر ملاقات کرده، در مورد وظایف یکدیگر هماهنگی کنید و با در اختیار گذاشتن طرح درس خود برای استاد مشاهده‌گر، بر سر مسائلی که باید مورد بررسی قرار گیرد و همچنین معیارهای ارزشیابی توافق نمایید.

۳. فرایند مشاهده به صورت حضوری انجام می‌شود. استاد مشاهده‌گر جهت بررسی فرایند تدریس شخصا در محیط آموزش حضور می‌یابد و فرم از پیش تهیه شده را تکمیل می‌کند. مرکز مطالعات و توسعه آموزش دانشگاه، یک نمونه فرم برای مشاهده آموزش هم‌تایان به تفکیک سخنرانی، گروه کوچک، کلاس عملی و جلسه بالینی در اختیار مشاهده‌گران می‌گذارد.

نکته ۱: از آنجا که حضور مشاهده‌گر ممکن است باعث تشویش و اضطراب دانشجویان گردد یا در ذهن آن‌ها سوال ایجاد کند، بهتر است در ابتدای جلسه اطلاع‌رسانی لازم را به دانشجویان انجام دهید.

نکته ۲: مشاهده در کلاس تنها محدود به فعالیت و رفتار خود شما نمی‌شود. مشاهده‌گر می‌تواند رفتار دانشجویان، مثلا اینکه آنها خسته شده‌اند یا در کلاس مشارکت دارند، را نیز مورد مشاهده قرار دهد.

۴. در اولین فرصت پس از اتمام مشاهدات و طی ملاقاتی حضوری، جلسه بازخورد را تشکیل دهید. در این مرحله، مشاهده‌گر نتایج مشاهدات خود از جمله فرم تکمیل شده را در اختیار شما قرار داده و بازخورد می‌دهد.

نکته ۱: آنچه واقعا باعث ارتقای توانمندی می‌شود، بازخوردهایی است که ارائه می‌شود. بر اساس آن بعدا می‌توانید دید بهتر و عمیق‌تری نسبت به کار خود داشته باشید.

نکته ۲: استفاده از نتایج مشاهده صرفا به صورت سازنده و در جهت اصلاح و بهبود فرایند تدریس خواهد بود. برای اطمینان از این امر، فرم تکمیل شده و موارد مورد بحث نزد شما و مشاهده‌گر باقی می‌ماند. مشاهده‌گر گزارش خود را که صرفا شامل نام استاد، تاریخ و نوع جلسه خواهد بود و جزئیات مشاهده در آن ذکر نمی‌شود، به دفتر توسعه آموزش دانشکده/بیمارستان ارائه می‌کند. مرکز مطالعات برای شرکت‌کنندگان در برنامه و مشاهده‌گران گواهی صادر می‌کند.

۵. به منظور پایش و نظارت بر روند اجرای برنامه، مشاهده‌گر گزارش موارد مشاهده شده خود را (طبق قسمت سوم پیوست ۱۰) به دفتر توسعه آموزش دانشکده/بیمارستان ارائه می‌کند.

نکته: این گزارش شامل نام مدرس، نام مشاهده‌گر، تاریخ و نوع جلسه خواهد بود و جزئیات مربوط به مشاهده تدریس و بازخورد در آن ذکر نمی‌شود.

۶. **صدور گواهی:** مرکز مطالعات بر اساس گزارش‌های دریافتی برای شرکت‌کنندگان در برنامه و مشاهده‌گران گواهی صادر می‌کند.

۷. از آنجا این برنامه برای اولین بار در سطح دانشگاه اجرا می‌شود، نظرات ارزشمند شما در رفع کاستی‌ها و بهبود آن تاثیرگذار است. از شما درخواست می‌شود فرم نظرسنجی مربوطه را تکمیل نمایید (پیوست ۱۲) و نظرات و پیشنهادهای خود را در خصوص این برنامه ارائه دهید.

نکته: تلاش می‌شود تا نظرسنجی به صورت آنلاین و از طریق سامانه پژوهش‌های پیمایشی دانشگاه انجام شود.

۸. هر شش ماه یک بار در جلسه گروه متمرکز^{۱۲} که توسط مرکز مطالعات برگزار می‌شود، نظرات گروه مشاهده‌گران جمع‌آوری می‌شود.

هر گونه سوال، ابهام یا مشکلی در مورد فرایند اجرای برنامه دارید، لطفاً از طریق تلفن یا ایمیل با ما در میان بگذارید.

